

A close-up portrait of a woman with short, light-colored hair, looking directly at the camera with a slight smile. She is wearing a white lace collar and a colorful, patterned earring. The text is overlaid on the left side of her face.

UPŘÍM- NOST AŽ NA KOST

Portrét spisovatelky
Terezy Boučkové

JITKA KAČÁNOVÁ

UPŘÍMNOST AŽ NA KOST

PORTRÉT SPISOVATELKY
TEREZY BOUČKOVÉ

Jitka Kačánová

ZAČÍNÁME

Foto z období přijímaček na DAMU, nejspíš prvních (ty byly v roce 1973, druhé v roce 1976)

Život se s ní moc nemazlil. A přesto – a nebo právě proto – patří Tereza Boučková k nejlepším českým spisovatelkám. Aneb jak říká Ernest Hemingway, chcete-li psát, musíte toho nejdřív hodně prožít. A to přesně platí na Boučkovou a na její až na kost upřímné a místy dokonce bolestivé psaní.

Její otec je jeden z největších českých spisovatelů – Pavel Kohout. Kromě talentu jí do vínku dal i nálepku nepřítel režimu. Seznámil ji s přáteli z disentu, její matka byla jednu dobu milenkou Václava Havla. Podpisem Charty 77 si Tereza už jen stvrdila svůj ortel vydědění.

„Režim, který dovolil dvacetileté holce (nadané na herectví, tanec, zpěv), holce s maturitou a státnicí z angličtiny a touhou umělecky se realizovat a poznat svět, aby směla pracovat jen jako uklízečka, takový režim by se usvědčil sám!“ píše o tom později ve svém zatím nejúspěšnějším románu *Rok kohouta*.

Další náročnou zkouškou, se kterou se musela v životě poprat, byla její nezměrná touha po mateřství. V druhé polovině 80. let si na tehdejší režim i na vlastní osudu vyvzdorovala dva malé, romské chlapce, které se svým mužem Jiřím adoptovali. Strastiplnou výchovnou snahu zaměřenou na tyto hochy „odjinud“ mnohem později označila za zmarněných dvacet let.⁴⁸

K tomu jí ale prozřetelnost dopřála také skvělého manžela, který jí po celou dobu stál věrně po boku. A nakonec i báječného vlastního

syna Vincka, dnes absolventa práv, který jim oběma veškerou rodičovskou frustraci dokonale vynahradil.

O Boučkové toho bylo za více než 60 let jejího života napsáno už opravdu hodně. A spoustu toho na sebe prozradila také ona sama na stránkách svých strhujících autobiografických knížek i v desítkách rozhovorů. Tento její portrét se tedy především snaží tyto informace přehledně uspořádat a Boučkovou představit jako ženu, dceru a matku, ale hlavně spisovatelku s výjimečným talentem a nevšedním osudem, který připomíná schéma klasického hollywoodského „bijáku“. V něm se hrdinovi na počátku cesty obvykle moc nedaří, prochází obtížnými zkouškami, čelí různým úkladům a pod údery osudu se užuž téměř zlomí, ale nakonec, když vše zdárně překoná, je na konci příběhu mnohem silnější, zralejší a sebevědomější než kdy dřív.

Podobně i její příběh vypráví o nezdolné vůli, o nezničitelné touze dobrat se pravdivých odpovědí na základní otázky lidské existence i o palčivé potřebě hlubokých mezilidských vztahů. A také o tom, jak zdánlivý outsider, na kterého by si na „začátku dostihu“ nejspíš vsadil jen málokdo, dobíhá do cíle nakonec jako vítěz. Jak na poli spisovatelském, s několika vydanými bestsellery, nesporným literárním talentem a v pozici autora, jehož každá nová knížka znamená senzaci, na kterou netrpělivě čeká celá kulturní veřejnost, tak zároveň jako člověk, který přes všechny kritické životní situace, pády a klopýtání, neztratil víru, naději ani lásku. A i když její životní cesta nebyla nikterak jednoduchá, rozhodně byla a pořád ještě i je velice zajímavá.

PŘÍJMENÍ VYVRHELE

Legendární bytové divadlo Play Macbeth – slavná sestava s Vlastou Chramostovou, Pavlem Landovským, Vlastou Třešňákem a hlavně tátou Kohoutem

„Jestli to běhání po porodnici k něčemu bylo, tak leda, že se zadýchala. Se mnou to nehnulo. Nechtělo se mi z teploučkého bříska a bylo mi úplně jedno, že Alfa chce stihnout premiéru. Poprvé jsem se rozplakala právě toho dne a bylo nad čím. Znáte ten vtip? Indián má tři děti. První, syn, se jmenuje Sluneční Paprsek, druhá, dcera, Bílá Luna. A jakpak se jmenuje to třetí? Prasklá guma.“

Indiánský běh

Tereza Boučková – tehdy ovšem ještě po tátovi Kohoutová – spatřila světlo světa v pražském Podolí 24. května 1957. A jako paní spisovatelka se pak narodila o třicet let později svou prvotinou *Indiánský běh*, do níž své čtenáře okamžitě a neodolatelně strhuje právě popisem svého narození. V neveliké próze jednoznačně prokazuje svůj obrovský literární talent i schopnost reálně a opravdově předávat své vidění světa, aniž by brala ohledy na případné negativní reakce těch, jichž by se mohlo její psaní dotknout.

Jako malá holka na spisovatelské povolání přitom vůbec nijak nepomýšlela. Chtěla být buď Martou Kubišovou, nebo Helenou Vondráčkovou, ráda poslouchala hudbu a tančila před zrcadlem. Když četla *Tři mušketýry*, chtěla být madame Bonacieux a po filmu *Fanfán Tulipán* se zamilovala do Gérarda Philipa.²⁰ „Když jsem chtěla být herečka, a to jsem chtěla být od dětství dlouho do dospělosti, neměla jsem ani tušení, že budu někdy psát. Nebyla jsem žádná převeliká čtenářka a psaní jako způsob seberealizace mě napadlo jen jako z nouze ctnost. A vlastně až těsně před třicítkou. Nepotřebovala jsem

k tomu žádné povolení, místo ani diváky,³⁶ vzpomíná jedna z nejlepších současných českých spisovatelek. A proč jí režim v jejích tvůrčích touhách bránil a hatil jí plány? Co tak strašného komu udělala?

Dohromady nic. Jen se narodila svému otci – Pavlu Kohoutovi. Ten se sice koncem 50. let a ještě i nějakou dobu potom jako nadšený budovatelský básník a dramatik těšil velkolepé přízni režimu, ona z toho však žádnou protekci rozhodně nikdy neměla a do první spisovateléské ligy se musela propsat úplně sama. A taky že propsala!

Problém byl totiž v tom, že v době jejího dospívání, a potom až do listopadové revoluce v roce 1989, se její otec v očích vládnoucí strany a jejích představitelů mezitím stal nepřítelem státu a s ním samozřejmě i jeho děti. Také jejich vzájemný vztah byl velice komplikovaný a válečnou sekeru zakopali v podstatě až k stáru. Ačkoliv si Boučková myslí, že je toho hodně, co by mu mohla vyčítat, rozhodla se to v jednu chvíli všechno smazat a začít znovu. K tomu však došlo až mnohem později. Vzpomínky z dětství na svého otce shrnula v geniální zkratce: „Odešel, když mi byly tři. Viděli jsme se čtyřikrát ročně – na Matějské pouti, o narozeninách, na Štědrý den a při vysvědčení. Chcete vědět, proč mě nevzali na gymnázium? Byla jsem dcerou revolucionáře.“¹

Jejich pošramocený vztah i klopotnou cestu k sobě poznamenaly rovněž průběh a krátké trvání manželství Kohoutových. „Maminka se s tátou seznámila, když byla – stejně jako on – členka Souboru písní a tanců Julia Fučíka. On byl sólista (a zakladatel souboru), ona zpívala ve sboru,“ řekla o nich Tereza.⁵⁷ V roce 1953 se jim narodil Ondřej,

dnes střídavě v Rakousku a v jižních Čechách žijící výtvarník, jehož obrazy na Boučkové výslovné přání téměř vždy zdobí obálky jejích knih, v roce 1954 prostřední Kateřina, která dnes žije ve Švýcarsku a v Čechách se stará o kosmetické zkrášlování klientek z celého světa, a v roce 1957 nejmladší Tereza. Kohout o svých dětech v knize *Kde je zakopán pes* napsal, že každé po něm zdědilo třetinu jeho povahy. „Ondřej je byrokrat první třídy, daleko přesnější a byrokratičtější než já. Kateřina zdědila všechnu mou povětrnost a lehkost – ta opravdu skáče přes kaluže bez dopadu. A Tereza podědila všechny mé strasti a bolesti.“

Proč se manželství Terezinino rodičů vlastně rozpadlo? Sám Kohout to vysvětloval tím, že se po ztrátě své první manželky – slavné představitelky pyšné princezny Krasomily Aleny Vránové – unáhlil. Ta se totiž během natáčení této legendární pohádky zamilovala do dobrého krále Miroslava v podání Vladimíra Ráže. Kohout, v té době zapálený komunista, kvůli tomu strašně řádil, jejich zradu probíral na stranických schůzích a varoval všechny ostatní, že ten, kdo zradí v lásce, může klidně zradit i věc socialismu. Svůj vztek vůči Rážovi si dokonce vylil přímo v divadelní hře *Dobrá píseň*, kterou v hněvu a uražené ješitnosti okamžitě vychrlil a ve které ženu stranického funkcionáře svede podlý darebák. Nebylo mu to ale nic platné. Manželství uzavřené na jeho přání přesně v den Stalinových narozenin se rozpadlo a následovala svatba Ráže s Vránovou. Ti dva pak spolu navzdory nepřízni soudruhů vydrželi téměř čtvrt století. Kohout se mnohem později Vránové za své mladické, nerozvážené chování a žárlivost omluvil, a ta mu vše odpustila.

Kohout se tedy „natruc“ Vránové už 14 dnů po rozvodu oženil s Annou Cornovou, ze souboru Julia Fučíka, o které se říkalo, že je jeho nejkrásnější členkou. Pavel Kosatík ve své knize *Fenomén Kohout* popisuje, že Boučkové otec vždy toužil prožít velikou, poctivou, báječnou a čistou lásku. A že velice těžce nesl, že s Vránovou mu to nevyšlo. Proto, když za ním těsně po rozvodu přišla jedna nešťastná kamarádka, tak že jí nabídl, že se mohou vzít a být nešťastní spolu. Ona pak už dle jeho slov nešťastná nebyla, ale Kohout potřeboval lásku, ve které milují oba dva.

„Na rozdíl od Aleny Vránové byla Anna ochotná jít životem »spolu«, svého muže si vážila a snažila se mu ve všem vyhovět; v jeho očích však nebyla tak silnou osobností jako on, což mělo skoro od počátku za následek, že ji bral za slabšího a obtížnějšího partnera, se kterým je sice možné vést praktický život, o němž však není možné snít – a který ho s jeho složitým vnitřním životem vlastně ani nemůže pochopit... Problém byl v tom, že její muž nebyl rodinný typ; nikdy si nezvykl trávit s dětmi zbytečně mnoho času; spíš se choval tak, že záhy pochopily, že práci a společenským stykům je v jeho životě vyhrazeno první místo a ony přijdou na řadu až pak; například nejmladší dcera Tereza si otce vůbec nezapamatovala jako člověka, který žil s rodinou ve společné domácnosti... Občas Kohout vzal děti i mezi přátele, většinou proto, aby se svými potomky pochlubil; když například v roce 1957 Marie Majerová slavila pětasedmdesátiny, šel jí Kohout blahopřát se ženou a dětmi. Takové události však byly v životě rodiny výjimečné; mnohem častěji měly děti pocit, že otci

lezou na nervy, protože mu berou klid k práci,“⁸ napsal o jejich manželství Kosatík.

Kohoutovi zkrátka nestačilo žít jen s přítelem, a víc Anně dát nedokázal. Chtěl milovat a psát. Psát a milovat. A když tu osudovou lásku pak opravdu našel v Jeleně Mašínové, zůstal s ní více než půl století v dobách dobrých i zlých. Mohl by mu to mít někdo za zlé? Upřímnou potřebu skutečné lásky určitě ne. Co mu však Boučková dlouho zazlívala, bylo to, že je ze svého života prakticky vytěsnil. Proto se po rozvodu propast mezi Kohoutem a jeho dětmi prohlubovala. On sám se koncentroval především na svou slibně se rozvíjející literární kariéru.

Boučkovou nejvíc štvalo, že se o ně nestará a že si navíc kvůli němu nese – a prakticky bezdůvodně – cejch odpůrce režimu. „Mně to přišlo strašlivě nespravedlivé, protože otec s námi už léta nežil a nijak se o nás nezajímal. Vůbec jsem nechápala, za co mám pykat,“⁴⁰ líčila později absurdnost celé situace Boučková. Režim si tak v ní svou vlastní hloupostí vychoval ostře vyhraněného oponenta.

Nakonec se ale stejně ve své profesi vydala v otcových stopách. A nezapře v sobě ani další shodné rysy. „Je asi pravda, že jsem po něm leccos zdělila. Když jsem se byla podívat na jeho čtení, zjistila jsem, že čteme úplně stejně, máme stejnou dikci a projev, i on přece chtěl být hercem. A kdo se na mě podívá a zná jeho, okamžitě řekne, to je celý Kohout. Máme asi víc společného, než bych si třeba přála, a možná, kdyby byla jiná doba a já se stala herečkou a pak třeba režirovala, což jsem taky chtěla, kdoví, jak by to s psaním všechno bylo. *Indiánský běh* jsem napsala vlastně na jeho nepřímý podnět a

psaní se mi nakonec stalo osudem,“⁵³ řekla později Boučková. Také, jak si postěžovala, po něm bohužel podědila víc krásy než po mámě.⁴³

Právě s mámou, která se snažila vypořádat se s výchovou i zaopatřením tří dětí, si byla mnohem bližší. O tom, jak se všichni dohromady spolu prali se životem, vypovídá jak první Boučkové kniha *Indiánský běh*, tak především film režisérky Ireny Pavláskové *Zemský ráj to napohled*. Ten je vyprávěn očima hrdinky mající předobraz v Boučkové matce. „Moje máma nebyla žádná disidentka, měla jen bývalého muže, kvůli kterému měla problémy, tři děti, které se nějak vyhranily, a trable kvůli svým láskám. Nebyla politický člověk, můj otec jí ostatně kdysi vyčítal, že není v komunistické straně, když byl ještě komunista. Ale ona radši hrála volejbal, než chodila na schůze. Vždycky se řídila svým srdcem,“⁴⁰ charakterizovala ji Boučková v jednom rozhovoru.

S dětmi a později i se svými nemocnými rodiči si Boučkové matka musela poradit víceméně sama. „My jsme s tátou nikdy nežili, já si ho z rodinného života nepamatuju. Do puberty jsem lítala před domem po parku, dělala strašně moc sportů, chvíli jsem i závodně lyžovala, pak mě strašně bavil jazzbalet, step, zpívání, naučila jsem se šít... Máma nás vedla k určité poctivosti v životě, naučila nás různé sporty, ale jinak jsme si všechno objevovali sami. Když má v sobě člověk nějaké povahové nastavení a nějakou vlohu, dříve nebo později se to projeví – nezávisle na prostředí, ve kterém žije. A naopak. To mi potvrdil i příběh mé rodiny, kde dobré a motivující podmínky společného života nakonec s našimi adoptivními syny moc nesvedly,“ postěžovala si později s trpkostí.⁴³

Na dětství strávené jen s matkou a sourozenci vzpomíná ale Boučková s humorem. „Když se domácnost skládá ze tří žen a jednoho kluka, který je raději zalezlý a vyhýbá se ženské ukvákanosti, musíte si poradit se vším. Tak jsem to dělala. A protože máma byla pořád pryč, aby nás uživila, neměla jsem se ani koho ptát, jak s čím zacházet. V tvůrčích věcech nás neomezovala, takže přišla domů a dveře byly natřené na jinou barvu, byt přestěhovaný, v kuchyni upečený sražený koláč a oblečení schválně obarvené na fialovo...“²²

Ale kromě obvyklých těžkostí samoživitelky, život jejich mámě – ale i dětem – komplikovalo rovněž to nešťastné příjmení Kohout. Jí ztrpčovalo život v Československé televizi, kde pracovala jako asistentka režie a později jako pomocná režisérka, a ony zase měly problémy dostat se na školy. Ondřej to řešil popíjením piva, Kateřina snila o životě v cizině a Tereza se dostala jen na dvouletou ekonomickou školu bez možnosti maturity. A protože se dozvěděla, že na DAMU berou i bez maturity, rozhodla se neztrácet na „učňáku“ čas a jít rovnou za svým snem – stát se herečkou.

Obrátila se na svého otce, aby jí pomohl s přípravou, a ten, protože sám měl k herectví a k divadlu vůbec hodně blízko, souhlasil. „Poprvé v životě si mě všiml a já poznala, jak je krásné mít otce, a moc jsem toužila, aby mě měl rád. Pod jeho vedením jsem se seznamovala s hereckou prací a úplně jsem jejímu kouzlu podlehla,“¹ vzpomínala později.

I když se na vysněnou akademii stejně nedostala, po nějaké době mohla alespoň přejít na gymnázium. V tom jí velice pomohl režisér Evžen Sokolovský, se kterým její maminka, Anna Kohoutová